

Самоставлення як чинник психологічного благополуччя підлітків

Марія Яніцька

магістрантка ННІ психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна

Ганна Абаніна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

ORCID: 0000-0003-4064-724X

Проблему ставлення до себе вивчали у зарубіжній і вітчизняній психології такі дослідники, як О. Г. Асмолов, Л. І. Божович, О. О. Бодальов, Л. С. Виготський, І. С. Кон, Г. С. Костюк, С. Куперсміт, В. В. Столін, С. Д. Максименко, В. М. Мясіщев, С. Р. Пантелєєв, К. Роджерс, М. Розенберг, Л. Уэльс, І. І. Чеснокова. У працях зазначених вчених розглянуті такі питання самоставлення як компонент самосвідомості, зміни самосвідомості та їх вплив на самоставлення, формування емоційно-ціннісного ставлення до себе, вплив соціуму на формування і розвиток самоставлення. На сьогодні достатньо широко розглянута структура ставлення до себе (Б. С. Братусь, Є. Н. Волкова, Л. Я. Гозман, Д. І. Дубровський, С. Р. Пантелєєв, А. В. Петровський, М. І. Сарджвеладзе, В. В. Столін).

Аналіз досліджень проблеми самоставлення дав змогу виділити основні його функції:

- відображення себе. Відображення особистості відбувається як у зовнішньому (фізичне самовідображення), так і у внутрішньому плані;
- самовираження та самореалізації;
- збереження внутрішньої стабільності та континуальності „Я”. Ця функція самоставлення здійснюється в силу тієї тенденції до внутрішньої узгодженості, до конгруентності, яка відповідає когнітивним уявленням про себе, емоційним реакціям стосовно своїх вчинків та дій, адресованих собі;
- саморегуляції та самоконтролю. Лише за умов наявності уявлень щодо себе та відповідного ставлення до себе, особистість може регулювати та контролювати власну діяльність;
- психологічного захисту. При отриманні інформації, яка є небезпечною щодо уявлення про особистісне „Я” та при життєвих невдачах або різних за стадією інтенсивності психотравм, захисні механізми особистості спрямовуються на раціоналізацію, створення образу „сфальшованого я”;
- інтракомунікації. Соціальна природа особистості укладається не лише в тому, що вона залучена у процес постійної взаємодії з соціальним світом, але й і в тому, що для себе особистість виступає в ролі соціуму, що взаємодіє з самим собою. Підґрунтям для таких інтракомунікаційних процесів є система самоставлень. Якщо брати до уваги ідею Е. Берна про три позиції сторін, що спілкуються, то у внутрішньо-особистісному спілкуванні можливі наступні варіанти позиції, яку займає суб’єкт стосовно себе-„Батька”, „Дорослого” та „Дитини” [5, с. 447].

В. О. Століним розроблена модель самоставлення. Автор вказує на те, що самоставлення-це структурно-складне світу. Воно охоплює як загальне, глобальне почуття, так і такі специфічні параметри, як самоповага, аутосимпатія, самоінтерес або близькість самому собі, очікуване ставлення інших [2].

Таким чином, самоставлення займає особливе місце в структурі цілісності особистості взагалі. Самоставлення є важливою складовою в діяльності, в самосвідомості так і для особистості в цілому. Самоставлення виступає ключовим фактором в процесі формування і розвитку особистості, завдяки йому відбувається оцінювання та прийняття чи неприйняття власного „Я”. Безсумнівним є той факт, що само ставлення виступає значущою категорією психологічної науки взагалі, і є дуже вагомою категорією для характеристики особистості.

Підлітковий і ранній юнацький період-етап онтогенезу, що знаходиться між дитинством і юністю. Він охоплює період від 10-11 до 16-17 років, збігаючись у сучасній українській школі з часом навчання дітей у V-XI класах. Початок періоду характеризується появою низки специфічних рис, найважливішими з яких є прагнення до спілкування з однолітками і появу в поведінці ознак, що свідчать про прагнення затвердити свою самостійність, незалежність, особистісну автономію [5].

Психологічне благополуччя-це певний варіант самоставлення. Тому важливо, перш за все, досліджувати ті аспекти, ті конструкти, які виходять від носія психологічного благополуччя.

Посилаючись на матеріали Всесвітньої федерації психічного здоров'я, С. Д. Максименко наголошує, що це поняття «охоплює шляхи гармонізації людини, її бажання, амбіції, здібності, ідеали, почуття і свідомість» [3, с. 4]. Указуючи на наявність багатьох ступенів психічного здоров'я, учений визначає його на підставі того, як людина ставиться до себе, до інших і як справляється з потребами життя.

Теоретичні концепції психологічного благополуччя в зарубіжній психології, більшою мірою, створені в контексті екзистенціально феноменологічного підходу до особистості, а в російській психології оригінальні і самостійні моделі психологічного благополуччя особистості розроблені А. В. Вороніною і П. П. Фесенко [3; 6].

Накопичені сучасною теорією і практикою психологічної науки теоретичні і емпіричні матеріали можуть служити відправною точкою для розробки загальноінтегрального підходу до психологічного благополуччя.

Можна виділити основні складові та чинники психологічного благополуччя :

- задоволеність життям як інтегральна когнітивно-емоційна оцінка;
- функціональний статус-психічний і психофізіологічний стан, тобто

відсутність негативних переживань, станів, що мають негативні наслідки для організму і психіки, є необхідною складовою благополуччя. Довгий час ці проблеми залишалися пріоритетом медичного або біологічного розуміння благополуччя, однак безсумнівний їх зв'язок з психологічним аспектом даного

феномену [1, с. 87–102].

Аналіз трактувань феномену психологічного благополуччя показує, що зміст феномену розкривається у термінах ознак “позитивного психологічного функціонування”. Останнє виявляється у самоставленні, підтримуванні доброзичливих стосунків із членами соціального оточення, в автономії людини як суб’єкта життєдіяльності, її екологічної майстерності, усвідомленні цілей життя та прагненні до самовдосконалення.

Ключові слова: самоставлення; підлітковий вік.

Список використаних джерел

1. Бедлінський О. І. Психологічні особливості організації провідної діяльності підлітків: навч. посіб. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. 136 с.
2. Бодалев А. А., Столин В. В. Общая психодиагностика.-СПб.: Речь, 2004. 54 с.
3. Воронина А. Оценка психологического благополучия школьников в системе профилактической и коррекционной работы психологической службы: автореф. дисс., канд. психол. наук: 19.00.04. Томск, 2002. 24 с.
4. Горбатих В. В. Самоставлення особистості як емоційний компонент самосвідомості. URL: <http://book.net/index.php?bid=17084&chapter=1&p=achapter>
5. Квинн Вирджиния Н. Прикладная психология.-С-Пб, 2000. 560 с.
6. Максименко С. Д. Психічне здоров'я дітей. Авторські програми з психології.-К.: Шк. світ, 2002. С. 4–10.